

Громадецький О.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОДЕРНІЗМ І ПОСТМОДЕРНІЗМ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ: ВІД ПРОТИСТАВЛЕННЯ ДО КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ

У статті здійснюється спроба системного дослідження сутнісних ознак модерного та постмодерного державного управління. Розкриваються якісні відмінності модерну та постмодерну, виявляються недоліки першого, які можуть бути подолані завдяки перевагам другого. Стверджується, що принципова різниця підходів криється у сприйнятті реальності та істини. Модерне державне управління базується на приматі знання та причинно-наслідкових зв'язках. Постмодерне публічне управління визнає рефлексивну інтерпретацію, тож відмовляється від конструювання єдиної історії та великого нарративу.

Ключові слова: модерн, постмодерн, державне управління, істина, реальність, нарратив.

Постановка завдання. Практичні реформи адміністративно-публічної галузі мають спиратися на належну теоретичну базу, лише тоді вони будуть мати фундаментальне обґрунтування та наукові засади. Теорія публічного управління та адміністрування, у свою чергу, характеризується багатоманіттям підходів і напрямів. Дві фундаментальні позиції представлені, зокрема, модернізмом і постмодернізмом у царині державного управління. Який із напрямів має використовуватися на тому чи іншому етапі державотворення, впровадження адміністративних реформ, можна зрозуміти лише за достеменного ознайомлення із сутністю кожного підходу, його перевагами та недоліками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських дослідників проблема співвідношення модернізму та постмодернізму у державному управлінні піднімається Т. Бельською [1], Л. Герасіною [2], Т. Новаченко [3] тощо. Серед зарубіжних учених ця проблема досліджується, зокрема, Р. Боксом [4], Г. Маршалом [8], Р. Хамелом [7], Г. Міллером та Ч. Фоксом [6], Д. Фармером [5]. Однак аспект комплементарності двох протилежних підходів є недосить висвітленим у науково-дослідній літературі.

Постановка завдання. Мета статті полягає у системному дослідженні змісту модерного та постмодерного державного управління, а також ідентифікації передумов для їхньої комплементарності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основна відмінність між модернізмом і постмодернізмом полягає у розумінні істини та реальності. Онтологія та епістемологія модернізму

свідчать про те, що істина та реальність є певною сутністю. Люди раціональні і шляхом спрощення об'єкта до певних абстрактних факторів і використання наукових засобів спроможні об'єктивно зрозуміти і пояснити будь-що. Теорії модернізму наполягають, що знання можуть бути накопичені, тому ми можемо постійно наближатися до істини, що раціональна мова може об'єктивно «схопити» світ, відновити оригінал об'єкта, спробувати дати фактам говорити, і що слова можуть бути істиною. Отже, модернізм – це щось, що можна сказати.

Постмодернізм – це обмеження до сфери розуму, він заперечує певну істину і вважає, що знання не є накопиченими, оскільки різні дослідники використовують різні перспективи та об'єктиви, щоб спостерігати за світом. Тому знання є лише різноманітністю складних речей, які сходяться у все більш широку річку. Ніхто не знає, чи веде вона до істини чи ні, тому немає великого нарративу. Він належить до загальної інтерпретації історичного розвитку.

Мова – це модель кодування, концептуальна система, спосіб мислення і спосіб спостереження. Мова – це побудова суспільства, вона не об'єктивна. Дослідник не є певним центром, він є відцентрованим і контрольованим соціальними звичаями, сімейною атмосферою, середовищем зростання, інстинктом смерті та іншим несвідомим. Ми не всемогутні і раціональні, тому предмети наших досліджень центруються. Наприклад, люди вивчають об'єкт М, хтось думає, що це М1, інший – М2, це значить, що фактично існує два М? Лінзи, крізь які ми спостерігаємо, різні. Отже, що є справжнім М? Ні перший варіант, ні другий. Результату не буде, навіть якщо

обговорення відбуватиметься спокійно, тому що немає М як даності.

Сам об'єкт не може говорити. Відповідно, те, що ми бачимо, не є реальністю, це взаємодія під впливом несвідомого, це зміст, яким ми штучно наділяємо об'єкт, те, про що ми говоримо, не є реальною річчю насправді. Правда, яку ми завжди розглядаємо, є нічим іншим, як консенсусом у сенсі соціального будівництва.

Рефлексивна інтерпретація полягає у спогляданні через об'єкти на речі, а не на самі речі. Нас не цікавлять небесні тіла і клітини крізь телескоп чи мікроскоп, нашу увагу привертають власне телескопи і мікроскопи. Ці лінзи є рядом припущень і основними теоретичними межами, які ми розглядаємо і спостерігаємо, і вони формують спосіб нашого спостереження. Рефлексивна інтерпретація – це відповідь на наступні запитання: чому ми можемо бачити тільки те, на що ми дивимося? Чи можна використовувати різні способи спостереження? Якщо ми використовуємо лінзу для спостереження, існуватимуть білі плями, які заважатимуть нам знайти нові речі, і ми не зможемо зрозуміти відкриття інших.

Можна виділити низку вад модернізму: обмеження спеціалізму, наукознавства, техніки, виробництва та герменевтики. Розглянемо їх більш предметно.

Обмеження спеціалізму.

Спеціалізм дивиться на об'єкт занадто близько, тому він не може зрозуміти вищі і загальні відносини, які обмежують теоретичне пояснення влади. Наприклад, ми дивимося на квітку з близької відстані, ми можемо побачити тільки її контекст, але ми не знаємо, як квітка виглядає насправді. Але якщо ми постійно дивимося на квітку на відстані, ми можемо побачити її форму, схопити відносини між квіткою та листям, квіткою і цілою рослиною, квіткою та комахою тощо, і, відповідно, ми можемо більш повно зрозуміти квітку.

Спеціалізм державного управління характеризується дослідженням особливого місця, зосереджуючись на державному секторі, при цьому ігноруючи приватний, він завжди підкреслює вивчення адміністративних функцій, що призводить до нездатності зрозуміти більш широкий діапазон відносин.

Обмеження наукознавства.

Державне управління має дві крайності. Одна з них – це виключення цінності. З практичного погляду судження, що виключає цінність вилучення державного службовця, буде адміністративним гріхом. Інша крайність – це акцент на

цінності та етиці, хоча насправді етика не може контролювати людську поведінку та думки.

Обмеження техніки.

Деякі дослідники вважають, що державне управління може розглядатися як технологія або мистецтво. Багато адміністративних реформ ловлять тренд, потім переходять до оригіналу, а потім знову переслідують чергову моду.

Обмеження виробництва.

Публічне управління та адміністрування використовують логічний позитивізм для виведення теорії з наукової індукції, тоді як економіка використовує інтерпретацію для вивчення теорії. Теорія суспільного вибору і система державного управління успішно поєднала ці два підходи для вирішення проблеми суспільного блага, що виробляється державним і приватним секторами, але нова біла пляма полягає в тому, що немає сенсу обговорювати інституційні механізми забезпечення населення послугами, не знаючи реальних потреб громадян.

Обмеження герменевтики.

Модернізм виступає за використання наукових засобів для пояснення та розуміння унікальної істини і накопичення знання, нескінченно близького до істини, але предмет залишається відцентрованим. Дослідники контролюються власними соціальними звичаями, сімейними звичаями, інстинктами та іншими проявами несвідомого. Вони не можуть все знати, просто збираються в спільному загалі зі своєю позицією. Немає єдиного історичного конструювання, так само як єдиної реальності та великого наративу.

Водночас постмодернізм має переваги, які можуть допомогти подолати вади модернізму. До відповідних позитивів можна віднести, зокрема, уяву, деконструкцію, нерегіоналізацію, визнання існування інших людей, позицій, теорій тощо. Деталізуємо їхній зміст.

Уява.

Уява пов'язана із дзеркальним відображенням раціональності. Раціональність – це спосіб мислення модернізму, відповідно, уява додається до раціональності. Але в постмодернізмі уява – основний спосіб мислення, раціональність додається до неї [5, с. 219]. Постмодернізм не повністю відокремлений від модернізму, він визнає, що раціональність приносить економічне процвітання і технологічний розвиток та інші досягнення і визнає, що причинно-наслідкові зв'язки корисні.

Постмодерн виступає за те, щоб люди використовували уяву, щоб зняти організаційні обмеження та логічні пута дисципліни. Наприклад, гра

створюється не для того, щоб сформувавши купу правил і стати їхніми заручниками, а щоб отримати щастя від процесу творення. Найкраще державне управління полягає не в існуванні певного правового режиму та низки законів й правил, а у мистецтві державних політиків дбати про потреби кожного громадянина і стимулювати його уяву.

Деконструкція.

Деконструкція не є суттєвим елементом, який розкладається на неподільні елементи, такі як кварки у фізиці або ДНК в біології. Деконструкція – це розкладання великого нарративу. Це загальне тлумачення історичного розвитку. Деконструкція – це спроба зрозуміти те, що насправді незрозуміле, і помислити те, що не може бути розглянутим. Деконструкція має можливість заперечувати попередні значення. Наприклад, ми хочемо пояснити пропозицію зрозуміти себе і коли ми використовуємо цю пропозицію як сходи, щоб піднятися вгору і виходимо за межі цих тверджень, ми знаходимо відповідні пропозиції безглуздими. Так само ми повинні вийти за пропозиції, щоб правильно побачити світ [5, с. 248].

Коли ми прояснимо для себе, що ми розуміємо насправді, що X, по суті, є Y, тобто аналіз, який ми тільки-но зробили, безглуздий, тож він повинен бути полишеним, перейденим і деконструйованим. Деконструкція може повернутися до проблеми походження, наприклад до вивчення сенсу M, визначеного значенням Y, а потім з'ясування, що є Y, визначене значенням M. Деконструкція не має кінця, тому що відсутнє остаточне значення. Зміст закладається людиною, і деконструкція – це знищення гегемонії знань влади.

Чому ми повинні деконструювати? Ми живемо в сюрреалістичному світі, який не сприймаємо на віру. Тому ми повинні використовувати деконструкції, щоб зняти туман і зрозуміти світ краще.

Сюрреальність пов'язана з перетворенням уяви на реальність. Межа зовнішнього і реальності нечітка, і те, що ми бачимо, не є ані реальністю, ані зовнішнім, це – сюрреальність. Речі, які ми бачимо, є перетворенням і взаємодією об'єктів, вони налаштовують наше візуальне сприйняття, і водночас, ми наповнюємо їх змістом. Наприклад, вигадано слово, якого немає в словнику. Якщо ми напишемо його на всіх дошках оголошень і стінах, будемо бачити його щодня, природно, ми надамо йому сенс. Отже, сюрреальність наповнює життя. Будь-які бренди товарів викликають у нас певні асоціації, але значення брендів дають люди. Переглядаючи мильні опери, ми обговорюємо долі героїв, вбо-

ліваємо за когось, інших ненавидимо, буцімто ці символи реальні.

Ба більше, якщо ми уважно подивимося на новини, насправді різні канали подають одну і ту саму подію по-різному, тому що вони мають свої власні тенденції і власне бачення реальності. Ми закриваємо очі на речі навколо нас, але віримо тому, що транслюється по телебаченню, тому що новини для багатьох є синонімом правди. Оскільки ми живемо в купі символів, оточених сюрреальністю, чому ми маємо відчайдушно визнавати це реальністю? Деконструкція є інструментом, що дає змогу побачити сюрреальність, це читання і перекладування тексту, виявлення тексту, що стоїть за перспективою дослідження та мовою логіки, це виявлення білих плям, а не сліпа віра до так званих авторитетних знань, свого роду сходинка стратегії.

У контексті ж аналізу державного управління, якщо теорія публічного адміністрування є об'єктивом, то деконструкція є очищувачем для об'єктива. Д. Фармер деконструював «адміністративну дію» Саймона, ставлячи глибинні запитання автору, ставлячи під сумнів його ідентичність, і припустив, що Саймон хотів задовольнити видавців і споживачів. Отже, деконструкція – це не приниження наявного тексту, а можливість сміливо зустрітися з правдою.

Нерегіоналізація.

Будь-яке кодування теорії обмежує мислення, і завдання нерегіоналізації полягає в усуненні накладеного мовного кодування. Подія дуже складна, тому важко використовувати один предмет для вирішення проблеми, нам потрібне цілісне дослідження. Це стосується також академічних меж. Вони не повинні утримувати сферу державного управління як самостійну. Цілісне дослідження, що прагне диверсифікації, зруйнує дисципліну і закінчить великий нарратив [5, с. 294].

Існування інших.

Існування інших пов'язане з повагою до інших, визнанням відмінностей інших і можливістю думати з позиції іншого. Немає чітких визначень диверсифікації та різноманітності. Ідентичність кожної людини є множиною, і немає чистих жінок і чистих чоловіків. Деякі вчені виділяють 15 статей. Громадян не слід типізувати, класифікувати й рівномірно ними управляти. Доцільно згадати приклад М. Фуко щодо гри пастуха та міського управління. Пастухи стурбовані щастям кожної вівці, а міські управлінці розробляють купу законів, щоб управляти всією громадськістю. Д. Фармер вважає, що належне державне управління має відбуватися за моделлю пастуха: процес при-

йняття рішень має бути відкритим для громадян, треба дбати про добробут кожного громадянина і пояснювати політику мовою, яку громадяни можуть зрозуміти, навіть якщо це підвладно лише всезнаючому Богу.

Постмодернізм сформував нове поле досліджень державного управління, побудував концептуальну систему з власними методами та об'єктом дослідження, встановив фундаментальні межі публічного адміністрування. Однак постмодерному державному управлінню бракує практичного значення. Водночас він має ряд фундаментальних принципів, які роблять його комплементарним щодо модернізму. Зокрема, йдеться про ставлення до кожної людини та до суспільства загалом.

Ставлення до людини.

Постмодерне державне управління сповнене турботи про людину. Сенс шукати безперервну деконструкцію – краще розуміння відмінностей інших, міркування проблеми, стоячи на перспективі інших і зменшуючи міжособистісні конфлікти. Тому що тільки розуміння мови інших може сприяти кращому й відвертому спілкуванню, може дати надію на вирішення практичної проблеми.

Постмодерне державне управління шире. Це дає нам змогу зустрітися з фактами, а не прикривати недоліки. Враховуючи те, що ми не можемо бути раціональними, об'єктивними та нейтральними, ми усвідомлюємо, що не маємо права говорити, що ми праві, чи визнавати єдину істину.

Ставлення до суспільства.

Постмодерне державне управління відповідає потребам соціального розвитку. Люди під гнітом сучасності (модерну) стали інструментом організації для досягнення формальної мети, і тому незалежна творчість перетворилася на раціонально маргіналізовану. Розум прагне відчуження, щоб досягти визволення та катарсису. Постмодернізм сприяє ідеї поваги до особистих відмінностей. Він стає надійним притулком як для молоді, що

представляє субкультуру, так і для тих, хто сповідує ідеали лібералізації. Його сукупність заспокоює суперечливе та бурхливе суспільство.

Некоректним буде твердження, що постмодернізм повністю відокремлений від модернізму, що він з'явився після модернізму, тому що повна зміна парадигми була неможливою. Постмодернізм був початковим станом модернізму, вони супроводжували один одного весь час, вони співіснували подібно до лівої та правої півкулі мозку та були домінуючими позиціями в різних групах. Наприклад, бухгалтери й інженери віддають перевагу модернізму, натомість художники та геомани схильні до постмодернізму. Їх можна порівняти за допомогою промовистої метафори. Модернізм можна розглядати як республіканську партію, постмодернізм як демократичну партію в США, і людське життя може бути дуже гарним незалежно від того, яка партія перемогла на певних виборах, немає правильної чи неправильної партії між ними.

Висновки. Модерне та постмодерне державне управління відмінні у базових принципах і завданнях, різняться способом осягнення реальності та її конструювання. Перше націлене на уніфікацію громадян і процедур, друге – визнання унікальності кожної людини та необхідність розроблення індивідуальних способів публічного управління залежно від проблеми. Такі вади модерного державного управління, як обмеження спеціалізму, наукознавства, техніки, виробництва та герменевтики можуть бути подолані завдяки використанню переваг постмодерного підходу – уяви, деконструкції, нерегіоналізації, визнання існування інших. Ці два підходи є взаємовиключними, відповідно, не можуть застосовуватися одночасно. Але поперемінна апеляція до них може стати основою якісної комплементарності. Вектор подальших наукових розвідок може бути спрямований у бік виявлення прикладних маніфестацій постмодернізму в українській царині публічного управління та адміністрування.

Список літератури:

1. Бельська Т. Взаємодія держави, соціуму і культури в епоху модерну і постмодерну. URL: http://www.soippo.edu.ua/images/Новини/2015/06/16/Матеріали_КРУГЛОГО_СТОЛУ.pdf (дата звернення: 26.04.2019).
2. Герасіна Л. Інститут публічної влади у модерному та постмодерному науковому вимірі. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_1_9 (дата звернення: 28.04.2019).
3. Новаченко Т. Генезис авторитету керівника в умовах українського циклу Модерн – Постмодерн. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_3_17 (дата звернення: 27.04.2019).
4. Box R. Dialogue and administrative theory & praxis : twenty-five years of public administration theory. *Administrative Theory & Praxis*. 2005. Vol. 27 (3). P. 438–466.
5. Farmer D. The Language of Public Administration: Bureaucracy, Modernity, and Postmodernity. Bibliovault OAI Repository, the University of Chicago Press. 1995.

6. Fox C., Miller H. Postmodern Public Administration. Routledge, 2015. 192 p.
7. Hummel R. Post-modernism and a reasonable philosophy. *Administrative Theory & Praxis*. 1996. № 18 (1). P. 45–47.
8. Marshall G. Book Review of Postmodern Public Administration by Charles Fox and Hugh Miller. URL: <https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.ru/&httpsredir=1&article=1067&context=pubadfacpub> (дата звернення: 01.05.2019).

МОДЕРНИЗМ И ПОСТМОДЕРНИЗМ В ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ: ОТ ПРОТИВОПОСТАВЛЕНИЯ К КОМПЛЕМЕНТАРНОСТИ

В статье предпринимается попытка системного исследования сущностных признаков модернистского и постмодернистского государственного управления. Раскрываются качественные различия модерна и постмодерна, выявляются недостатки первого, которые могут быть преодолены за счет преимуществ второго. Утверждается, что принципиальная разница подходов кроется в восприятии реальности и истины. Модернистское государственное управление базируется на примате знания и причинно-следственных связей. Постмодернистское публичное управление признает рефлексивную интерпретацию, поэтому отказывается от конструирования единой истории и большого нарратива.

Ключевые слова: модерн, постмодерн, государственное управление, истина, реальность, нарратив.

MODERNISM AND POSTMODERNISM IN PUBLIC ADMINISTRATION: FROM OPPOSITION TO COMPLEMENTARITY

The article attempts to systematically study the essential features of modern and postmodern public administration. The qualitative differences of modern and postmodern are revealed, the shortcomings of the first one are detected, which can be overcome due to the advantages of the second approach. It is argued that the fundamental difference between the approaches lies in the perception of reality and the truth. Modern public administration is based on the primacy of knowledge and causal relationships. Postmodern public administration recognizes reflexive interpretation, therefore, refuses construction of a single history and a large narrative.

Key words: modernism, postmodernism, public administration, truth, reality, narrative.